

JUBLENDE OG LINDR

«Og i den syvende måned, på den tiende dag i måneden, skal du la basunen lyde gjennom landet; på soningsdagen skal I la basunen lyde gjennom hele eders land.» (3. Mosebok 25:9).

Her fortelles det at Jubelåret skal innvarsles av basuner. Dette er ett av flere steder i Bibelen der det snakkes om basuner. Men hvordan så de ut, basunene og de andre instrumentene som nevnes i Bibelen? Og hvordan låt det egentlig av dem?

Selv om det ikke er teologisk avgjørende hva slags instrumenter det rent bokstavelig vises til, er det liten tvil om at det både her og andre steder i Bibelen siktes til instrumenter som faktisk har eksistert. Basunene var slett ikke basuner, men bukkehorn. Det hebraiske ordet for bukkehorn er *shofar*, som altså feilaktig har blitt oversatt med basuner i tidligere bibeloversettelser. (Nyere utgaver retter opp dette, og oversetter shofar med horn.) Det var ikke tilfeldig at det var nettopp dette instrumentet som skulle signalisere jubelåret. Selve ordet jubel (og jubileum; jubilant) stammer fra en type shofar som kalles *shofar hajovel*.

Andre steder i Bibelen hører vi om shofarer som blir brukt i mer dramatiske sammenhenger enn til å blåse inn jubelår og religiøse høytider. Da Gideon med tre hundre menn slo amalekittene, skjedde det ved hjelp av shofarer: «Så delte han de tre hundre mann i tre flokker. Han gav dem alle horn og tomme krukker i hendene og fakler til å ha inne i krukkene. (...) Alle de tre flokkene blåste i horn og knuste krukkene sine. Faklene holdt de med venstre hånd, og i den høyre hadde de hornene som de blåste i. Og så ropte de: Dra sverdet for Herren og for Gideon!» (Dom. 7:16, 20). Også da Jerikos murer falt, var det til tonene av shofarer. Syv prester med syv shofarer gikk syv ganger rundt Jerikos murer. Da de den syvende dagen blåste i shofarene, måtte murene til uinntakelige Jeriko gi tapt. (Josva 6,1–20.) Her kan man se for seg horn fra virkelige praktværer. Men shofarer kunne også lages av horn fra geit, antilope eller gaseller.

Den dag i dag bruker jødene shofarer som signalinstrumenter, til høytider, bryllup og fest. Mindre shofarer ligner ikke rent lite på bukkehorn vi kjenner fra vår hjemlige tradisjon. Da Prillarguri varslet skottekårens ankomst ved Kringen i 1612, blåste hun på bukkehorn. Det er interessant at Prillarguris instrument i tidens løp er blitt til en lur, overlevert gjennom nasjonalromantikens bunadisme, en parallell

BUKKEHORN ENDE LYRER

AV GJERMUND KOLLTVEIT

til at den jødiske shofaren i vår bibel ble til en «snill» basun, som kanskje har gitt assosiasjoner til noe annet enn dens egentlige heftige klangverden.

Oversettelsen av instrumentene i Bibelen er vanskelig, fordi vi ikke alltid vet hvilke instrumenter tekstene viser til, og fordi mange av instrumentene har få eller ingen paralleller blant moderne instrumenter.

Flere navn betegnet strengeinstrumenter, de vanligste var *nevel* og *kinnor*. *Nevel* er ofte oversatt med psalterium eller citter, mens det sannsynligvis ville vært mer riktig å kalle den harpe. *Kinnor*, som regel oversatt med harpe, var ei lyre, muligens av en asymmetrisk type. Dette var kong Davids instrument. Lyrespillet var innadvendt og lindrende, noe vi hører om da David spilte for Saul: «Når så ånden fra Gud kom over Saul, tok David fram harpen (= kinnor) og spilte på den. Da letnet det for Saul; han kjente seg bedre og den onde ånden forlot ham.» (1. Sam 16:23)

Davids lyre (kjent som harpe) blir nevnt en rekke steder i Bibelen, og er det fremste og viktigste av bibelinstrumentene. Like interessant som selve instrumentet på Davids tid, er bruken av David og hans instrument i ettertiden i vår kulturkrets. David er blitt tolket som konge, salmedikter og musikanter i ett, og hans instrument er blitt et symbol på hans tonende makt over mennesker og dyr. Tallrike er de utskjæringer, vevde tepper og skulpturer som gjengir David med instrumentet sitt, som kan være både harpe, lyre eller et annet strengeinstrument.

Bukkehornet shofar brukes fortsatt av jødene.

Så Davids lyre egentlig slik ut? Etter en elfenbenstavle fra byen Megiddo i nåværende Israel (1350–1150 f.Kr)

MUSIKK- INSTRUMENTER I BIBELN

En rekke musikkinstrumenter blir nevnt i Bibelen. Her er en oversikt over de hebraiske navnene på dem, med sannsynlige tolkninger:

Asor: Strengeinstrument med ti strenger

Halil: Rørbladinstrument, slektning av den greske aulos

Hatzotzerah: Metalltrompet av samme slag som ble funnet i Tutankhamons grav. I 4. Mosebok 10:2-10 står det hvordan disse trompetene blir lagd og brukt.

Kaithros: Strengeinstrument, muligens av lyretype, med i alle fall en språklig forbindelse til det greske instrumentet kitharos.

Kinnor: Lyre, sannsynligvis assymetrisk. I moderne hebraisk betyr kinnor fiolin.

Metziltayim: Cymbaler

Minnim: Generell betegnelse på strengeinstrumenter

Nevel: Mest sannsynlig harpe, men kan også ha vært ei slags lyre.

Qarna: Dyrehorn

Shofar: Bukkehorn

Tof: Rammetrokke

Tziltzelim: Cymbaler

Gjermund Kolltveit er musiker og stipendiat ved Universitetet i Oslo, med musikkarkeologi som spe-